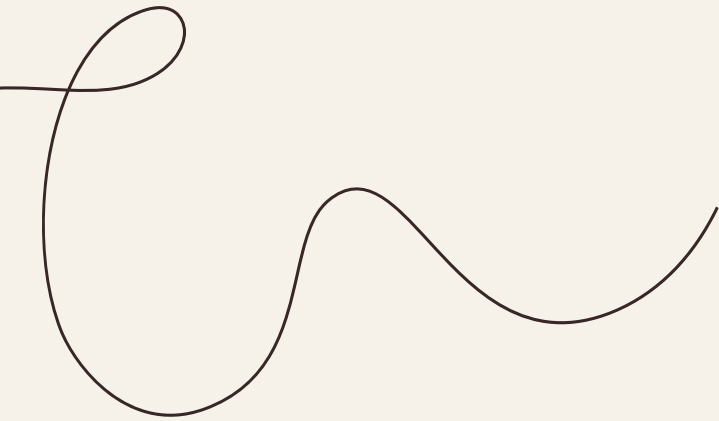

TOPLUMSAL CİNSİYET NEDİR? TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ NEYİ İFADE EDER?

Toplumsal cinsiyet (gender), biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplumun kişilerden ne beklediğini ve bu beklentilerin kültürel, sosyal ve tarihsel olarak nasıl şekillendiğini ile ilgilenir. Yani, kadın ve erkek olarak doğuştan sahip olduğumuz fiziksel ve genetik özelliklerden ziyade, insanların kadın ya da erkek olarak toplumda üstlendikleri rollerin ve bu rollere dair beklentilerin toplamını ifade eder. Ancak bu kavramla birlikte, cinsiyet olgusu tartışmalı bir konu haline gelmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Kavramı Nasıl Gelişti?

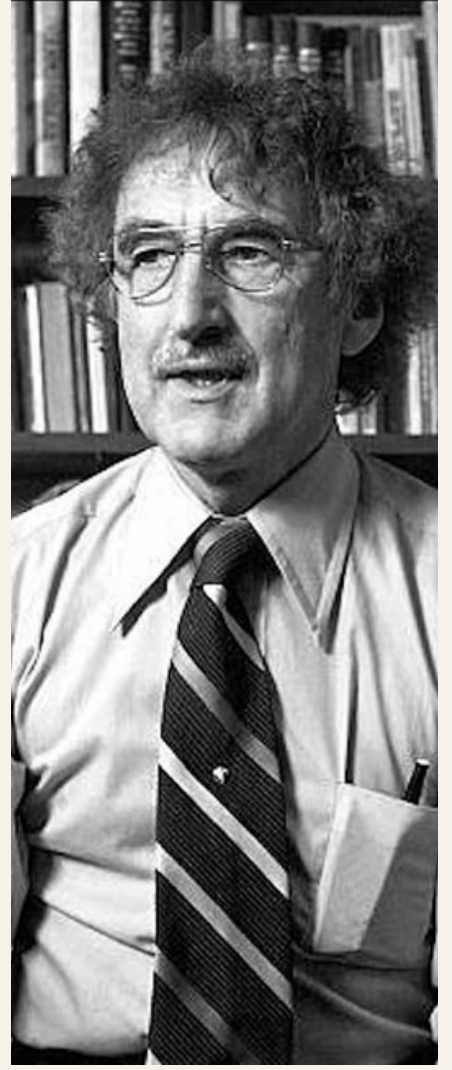
Oldukça yeni olan toplumsal cinsiyet kavramı, sosyal bilimler alanında 20.

yüzyılın ortalarında kullanılmaya başlandı. İlk olarak Madison Bentley adlı psikolog bu kavramı "cinsiyetin toplumsal olarak şekillendirilmiş hali" olarak tanımladı [1].

Daha sonra bu kavram özellikle feminist hareket tarafından benimsendi ve akademik çalışmalarla genişletildi.

Örneğin, Fransız filozof Simone de Beauvoir, “Kadın doğulmaz, kadın olunur” diyerek, kadınlık deneyiminin biyolojiden ziyade toplumsal bir inşa olduğunu ifade etti [2]. Özellikle 1960’larda araştırmacılar, kadın ve erkek rollerinin biyolojik olmaktan çok sosyal ve kültürel bir yapı olduğunu savunmaya başladılar.

Feminist teorisyenlerin yanı sıra, psikologlar ve sosyologlar da toplumsal cinsiyet kavramını derinleştirdi. **John Money** gibi isimler, “cinsiyet kimliği” ve “toplumsal cinsiyet rolü” gibi terimlerin oluşumuna katkıda bulundu [3] Bu süreçte, kişilerin “cinsiyet kimlikleri” ve rollerinin doğuştan belirlenmediği, toplumun insanlar üzerindeki etkisiyle şekillendiği iddia edildi.

1980’lerde bu kavramın yaygınlaşmasında oldukça etkisi olan **Judith Butler**, toplumsal cinsiyetin doğuştan gelen bir özellik olmadığını, toplumun dayattığı bir “performans” olduğunu iddia etti.

Cinsiyet tartışmaları sürerken, toplumsal cinsiyet algısı daha da genişleyerek cinsiyetin kişinin “ne hissettiğine” dayanarak tanımlandığı bir anlayışa dönüştü. Bu da LGBT hareketi için önemli bir temel oluşturdu.

Ancak toplumsal cinsiyetin bu denli esnek bir kavram haline gelmesi, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi sorunları da beraberinde getirdi. Yeni yaklaşımların herkes için adil olmadığı tartışmaları sürmektedir.

Biyolojik Cinsiyet ile Toplumsal Cinsiyetin Farkı

- Cinsiyet (sex): Biyolojik ve fiziksel farklılıkları ifade eder. Kadın ve erkek olmak, genetik (XX veya XY kromozomları) ve biyolojik özellikler üzerinden tanımlanır. Örneğin, bir kişinin sahip olduğu üreme organları, hormon seviyeleri ve genetik yapısı cinsiyeti belirler.
- Toplumsal cinsiyet (gender): Kişilerin topluma nasıl uyum sağladığıyla ilgilidir. Örneğin, bir toplumda erkeklerden güçlü, rekabetçi ve lider olmaları beklenirken; kadınlardan nazik, duygusal ve bakım sağlayıcı olmaları beklenebilir. Bu beklentiler, toplumdan topluma değişir ve zamanla farklılaşabilir.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Nedir?

Toplumsal cinsiyet rolleri (gender roles), toplumun kadınlar ve erkekler için uygun gördüğü davranış biçimlerini, görevleri ve sorumlulukları ifade eder [4]. Bu roller, kişilerin sosyal ve kültürel bağlamda nasıl hareket etmeleri gerektiğine dair beklentiler oluşturur ve zaman içinde değişebilir. "Kadınlar ev işlerini yapar, erkekler teknik işlerden sorumludur" veya "Erkekler duygularını belli etmez, kadınlar daha anlayışlıdır" gibi yaygın algılar örnek sayılabilir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Nedir?

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği (gender inequality), kişilerin toplumsal cinsiyetlerinden kaynaklı olarak farklı hak, fırsat veya statüye sahip olması durumunu ifade eder. Bu eşitsizlik genellikle kadınlara yönelik ayrımcılığı tanımlamak için kullanılsa da, LGBT topluluğunun “hak” taleplerinin karşılanmaması gibi durumları da kapsar.

Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Nedir?

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ise, kişilerin toplumsal cinsiyetleri sebebiyle hor görülmesi veya belirli alanlarda dışlanması anlamına gelir. Örneğin, çalışan kadınların çocuk bakımı için iş hayatından uzaklaştırılması ya da LGBT üyelerinin toplum tarafından dışlanması buna örnek olarak gösterilebilir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Nedir?

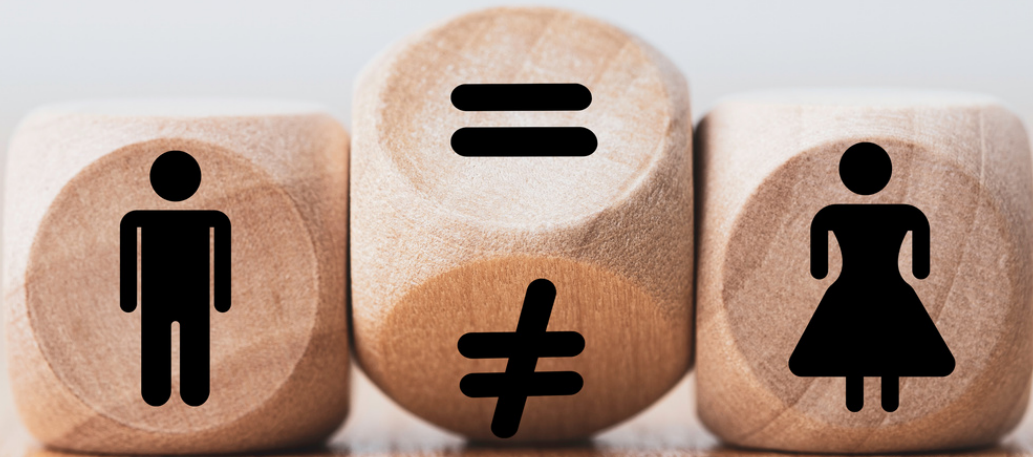
Toplumsal cinsiyet eşitliği (gender equality), kişilerin biyolojik cinsiyetleri ya da kendilerini hangi cinsiyette hissettiklerinden bağımsız olarak eşit hak ve fırsatlara sahip olması gerektiğini savunur [5]. Genellikle kadınlar ve erkeklerin aynı işi yaptıklarında eşit ücret alması ya da herkesin eğitim ve sağlık hizmetlerine eşit erişim sağlaması şeklinde açıklansa da, pratiğe bu şekilde yansımaz.

Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, cinsiyeti his ve performans temelli bir yapıya indirger ve bu doğrultuda cinsiyetleri akışkan bir forma sokar. Bu anlayış genellikle LGBT "haklarını" kayırır, çünkü kadın ve erkek kimliklerine bakış baştan itibaren farklıdır.

Örneğin, bu anlayışa göre, kendisini kadın olarak tanımladığını ifade eden bir erkeğe, kadınlara ait soyunma odalarını kullanma hakkı verilmelidir.

Ancak bu “hak”, kadın haklarını tamamen hiçe sayar. Nitekim toplumsal cinsiyet kavramının kökeni LGBT ideolojisine dayandığından, kadın ve erkek eşitliğine dair sağlıklı bir amaç veya eylemin buradan doğmasının zor olduğu söylenebilir.

Kalynaklar

[1] Bentley, Madison (April 1945). "Sanity and Hazard in Childhood". The American Journal of Psychology. 58 (2): 212–246. doi:10.2307/1417846

[2] Beauvoir, S. de. (2015). The second sex. Vintage Classics.

[3] Money, J. Hermaphroditism, gender and precocity in hyperadrenocorticism: psychologic findings. Bull Johns Hopkins Hosp. 1955 Jun;96(6):253-64. PMID: 14378807.

[4] Payne, Laura. "gender role". Encyclopedia Britannica, 24 Oct. 2024, <https://www.britannica.com/topic/gender-role>. Accessed 7 November 2024.

[5] Browne, Jude. "gender equality". Encyclopedia Britannica, 18 Sep. 2024, <https://www.britannica.com/topic/gender-equality>. Accessed 7 November 2024.